

Gästis 8

Fornlämning RAÄ Dalby 40:1
Lunds kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning 2017
Ivan Balic

Titel: Gästis 8
Författare: Ivan Balic
Kulturmiljörapport: 2019:1

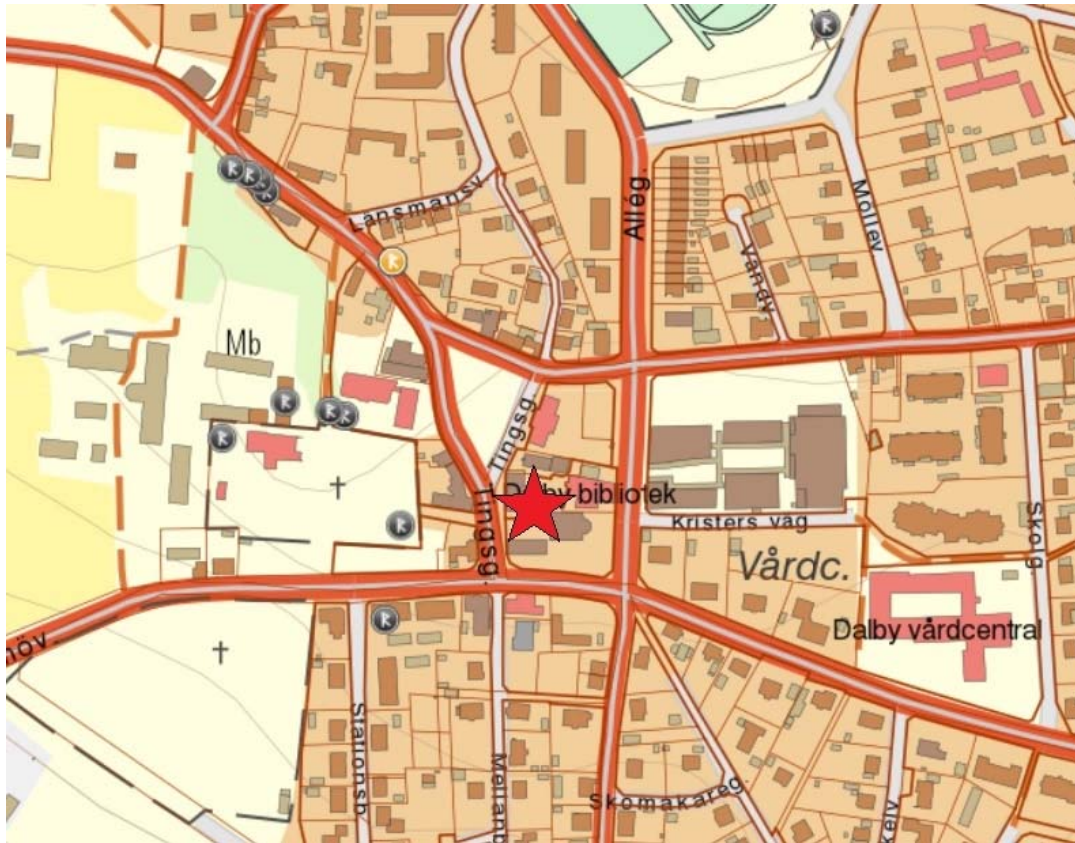
Omslagsbild: Lantmäterikarta från år 1786, Platsen för undersökningen är i området vid gård nr 29
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	4
Kulturlagerstatus.....	4
Genomförande och resultat	4
Administrativa och tekniska uppgifter	7
Referenser	8
Bilagor	9

Sammanfattning

- Med anledning av att Dalby Gästis (fastighet Gästis 8) ska renoveras och byggas ut gjordes en förundersökning i form av en schaktningsövervakning enligt beslut från länsstyrelsen i Skåne (Lst dnr:431-10323-2016, Kulturens projektnummer 61000-554). Platsen för undersökningen ligger inom en medeltida bytomt strax öster om Dalby medeltida kyrka inom fornlämning Dalby RAÄ 40.
- Vid den aktuella undersökningen konstaterades det att det på platsen fanns flera ytliga ingrepp, en relativt modern stor stenskodd brunn samt flera nedgrävda ledningar för vatten och avlopp. I den södra delen av området påträffades lämningar efter den gård som 1756 års lantmäterikarta visar ska ha legat på platsen. Det rörde sig om grundstenar, varav två hade sammanfogats med den stående byggnadens källarmur, en stenläggning, resterna av ett lergolv samt en träfärgning som kan utgöra resterna efter en väggsyll.

Figur 1. Undersökningsläge i Dalby. Karta från Fmis.raä.se

Inledning

Med anledning av att Dalby Gästis (fastighet kv Gästis 8) ska renoveras och byggas ut gjordes en förundersökning i form av en schaktningsövervakning enligt beslut från länsstyrelsen i Skåne (Lst dnr:431-10323-2016, Kulturens projektnummer 61000-554). Platsen för undersökningen ligger inom en medeltida bytomt strax öster om Dalby medeltida kyrka inom fornlämning Dalby RAÄ 40 (figur 1).

Fornlämningssmiljö

Dalby kyrka, kloster och kungsgård etablerades redan under 1000-talet. Enligt Erik Cinthio har troligen Sven Estridsen börjat bygga stenkyrkan i samband med att han placerade Egino som biskop i Dalby 1060 (Cinthio 1989 s 22ff). Delar av kungsgården, som låg strax väster om kyrkan, bör ha uppförts ungefärligen samtidigt som kyrkan (Cinthio 1983 s 91f). Under 1000-talet tillhörde troligen de bröder som verkade i Dalby benediktinerorden. I början av 1100-talet har klostret reformerats och kom därefter att lyda under S:t Augustinus regler, liksom för övrigt bröderna vid domkyrkan i Lund. År 1388 rasade en våldsam brand över hela sockenkyrkan, den mellersta delen av klosterkyrkan samt två tredjedelar av byn brann ned. Enligt uppgift kom klostret även att lida skada vid Karl Knutssons härjningar år 1452. År 1530 bestämde sig Kristian I att sekularisera klostret och tillsatte Anders Bille som första länsherre. Vid reformationen var hela Dalby by i klostrets ägo. Enligt äldre kartor har

det i äldre tid på den aktuella platsen i legat en gård. På en karta från år 1786 hade gården hemmansnummer 29 (figur 4).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

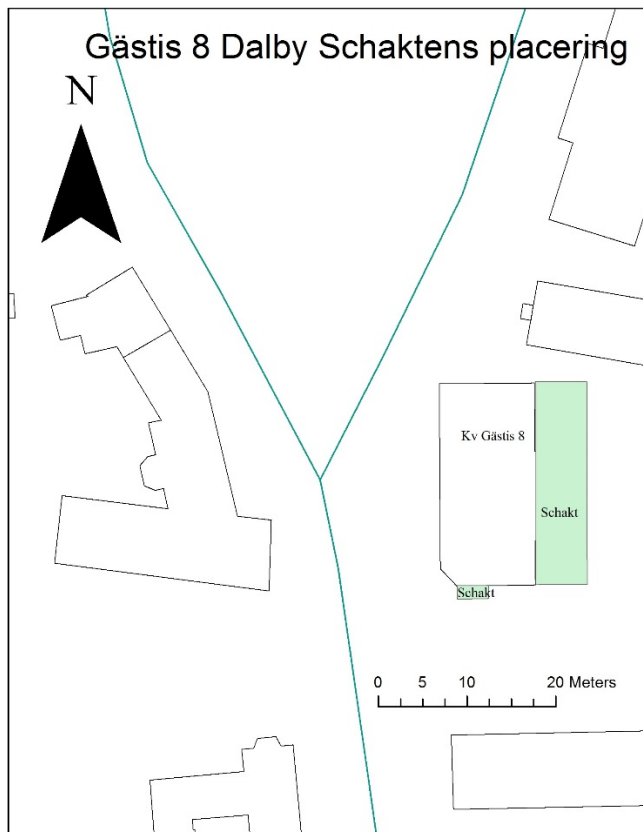
Flera arkeologiska undersökningar har under åren genomförts i Dalby, varav en stor andel kommit att beröra kyrkan och klosterområdet. Vid några tillfällen har även profana lämningar kommit att undersökas. En av de större undersökningarna genomfördes 1981-82 av Riksantikvarieämbetet UV Syd. Undersökningen av exploateringsytan skedde dels som en förundersökning under ett par aprildagar år 1981 och en slutundersökning under april månad år 1982. I undersökningsområdet blottades syllstenar och andra lämningar efter minst två byggnader som daterades till 1500/1600-talet. Båda byggnaderna kan ha varit sammanbyggda med den östra klosterlängan. Troligen har de utnyttjats som bostäder och/eller administrativa lokaler. Båda har haft tegelgolv. Det äldre av de båda husen har troligen haft en nord-sydlig orientering, medan det yngre, som delvis låg ovan det äldre, har haft en östvästlig orientering. Enligt rapportförfattaren har den yngsta byggnaden förstörts samtidigt med den östra klosterlängan, kanske i händelser i samband med Gustaf Horns krig 1644-45 (Wallin 1985). I den norra delen av kvarteret genomfördes en mindre förundersökning år 2003. Vid detta tillfälle påträffades äldre kulturlager med en mäktighet på minst 0,50 meter (Karlsson 2004).

Kulturlagerstatus

I området har aktiviteter i modern tid inneburit att fornlämningen är fragmenterad. De lämningar som dokumenterades uppvisade varierande grad av nedbrytning, från mycket nedbrutna i områden med omfattande rotsystem, till relativt bra bevarade. Alla uppvisade dock tecken på syresättning och accelererad nedbrytning.

Genomförande och resultat

Inför renovering och utbyggnad av kv Gästis 8 i Dalby gjordes en förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Schaktningsarbetet bestod av ett schakt som gjordes för en ny källartrappa, längs den befintliga byggnaden södra gavel. Schaktet var 1,80 m brett, cirka 4,00 m långt och som djupast 1,10 m under befintlig markyta. Vidare gjordes schaktning inom ett område som var 4,50 m brett och 22,50 m långt som låg längs byggnadens östra sida. Schaktdjupet varierande, från endast 0,10 m till 0,81 m under markytan. Den djupaste delen utgjordes av ett sökschakt på den norra delen av området. Dess syfte var att konstatera en vattenlednings exakta läge.

Figur 2. Schaktens läge inom fastigheten kv Gästis 8, Dalby.

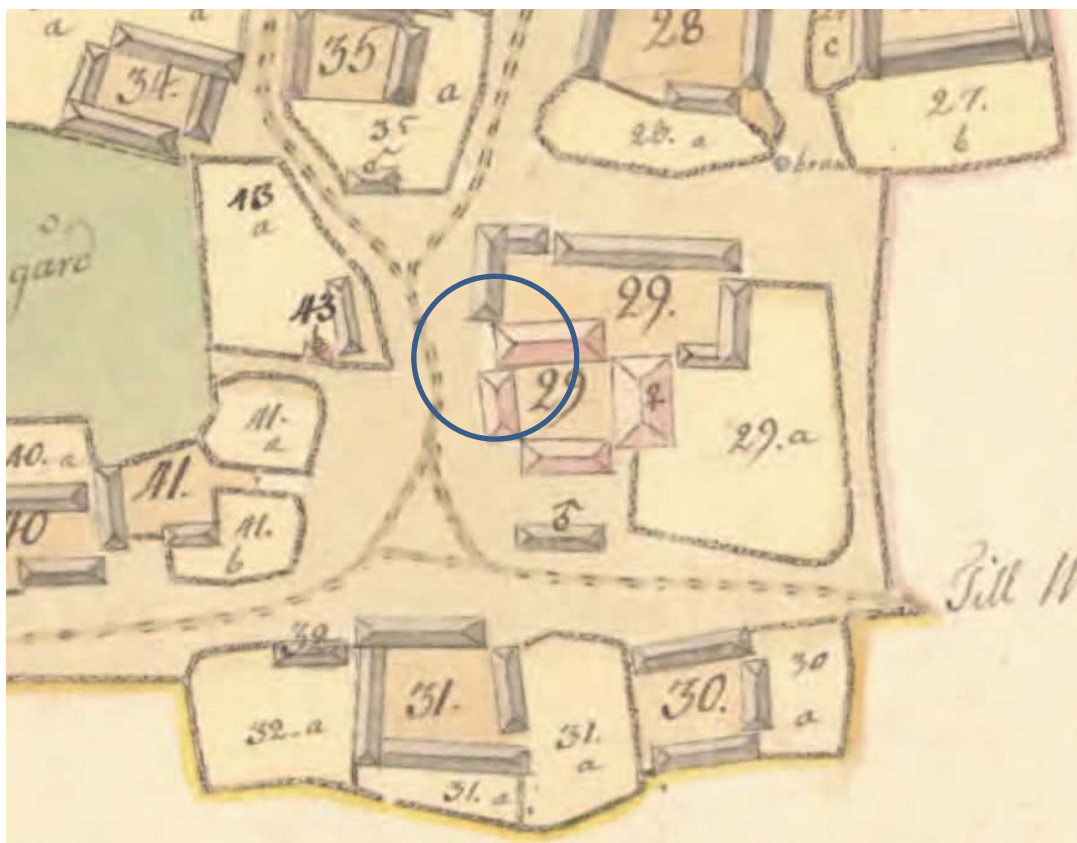
I schaktet för källartrappan påträffades under den befintliga stenläggningen, en äldre stenläggning som var satt i grå grus (figur 3). Stenläggningen var vällagt med flera stenar ställda på högkant. Sättsanden låg direkt på ett lergolv vars yta uppvisade regelbundna ojämnheter som var fyllda med sanden. Vidare påträffades enstaka stenar på lergolvet vilket pekar på att en äldre stenläggning tagits bort och ersatts. Flera stora stenar påträffades i schaktet, varav två var sammanfogade med den befintliga källarmuren. Vidare dokumenterades en träfärgning längs med schaktets södra sida vilken kan utgöra resterna efter en väggsyll. I schaktet kunde även flera moderna nedgrävningar konstateras, bland annat för en dräneringsledning och frischakt för källaren.

I området öster om den idag stående byggnaden påträffades en stor stenskodd brunn av relativt modernt datum som fortfarande låg öppen under en gjuten betongplatta. Brunnen låg i den norra delen av området. Resterande delar av schaktet uppvisade skador efter diverse markarbeten, bland annat flera ledningsgravar.

Lämningarna tolkas utgöra delar av den gård som tidigare fanns på platsen och som finns avbildad på en lantmäterikarta från år 1786. I schaktet konstaterades även relativt stora skador efter diverse moderna markarbeten, bland annat frischakt för den stående byggnadens källare samt diverse ledning.

Figur 3. Schakt för källartrappa som visar ett lergolv med vad som tolkas vara spåren av en plundrad/återanvänd stenläggning.

Figur 4. Lämningsarna tolkas utgöra delar av den gård som tidigare fanns på platsen, markerad med en blå cirkel och som finns avbildad på en lantmäterikarta från år 1786.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-10323-2016	Fornlämning nr/art	RAÄ 40
Socken/stad	Dalby	Kulturens projektnummer	61000-554
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Gästis 8
Typ av exploatering	Tillbyggnad		
Uppdragsgivare	Tre Skänkare Fastigheter AB		
Typ av undersökning	FU		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Ivan Balic		
Övrig personal			
Fältarbetstid	2017-07-05		
Fälttid			
Arkeolog	5 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	101 m ²		
Kubik	-		
Schaktmeter	-		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
Ritningar, dokumentation	1 A3 ritfilm, Planritning skala 1:100		
Foto	1 digitalt fotografi		
Analyser	-		
Övriga upplysningar	-		

Referenser

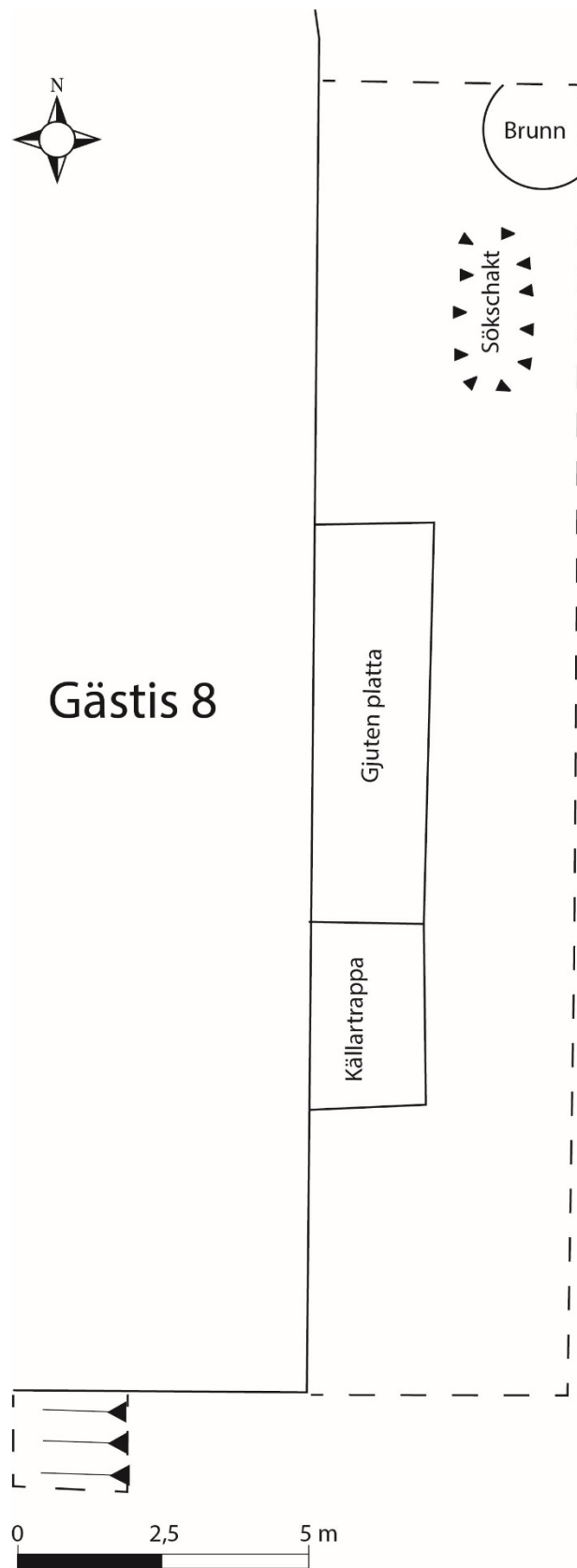
Cinthio, E. 1983. Dalby kungsgård: medeltidsarkeologin som historisk vetenskap. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens årsbok 1983. Stockholm.

Cinthio, E. 1989. Benediktiner, augustiner och korherrar. Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88. Lund.

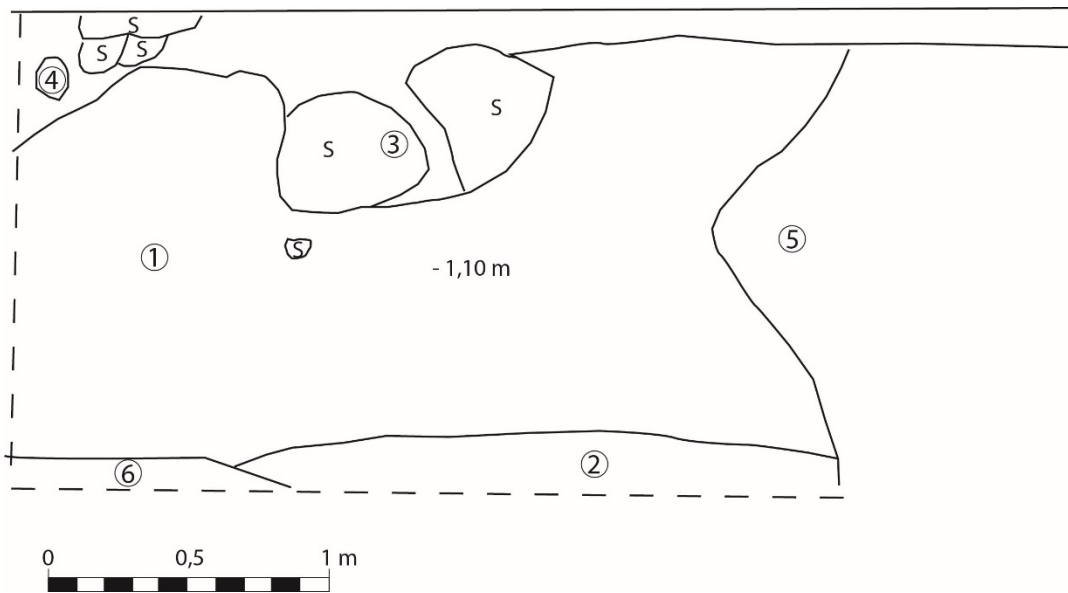
Karlsson, M. 2004. Kv Gästis 1, Dalby by och socken. Arkeologisk förundersökning 2003. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 133*.

Wallin, L. 1985. Kvarteret Kloster i Dalby. Medeltid och eftermedeltida byggnadslämningar. Arkeologisk undersökning 1982. *Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport UV 1985:15*. Stockholm/Lund.

Bilagor

Schaktens läge inom fastigheten Dalby Gästis 8. Sökschaktets djup var 0,81 m.

Planritning över schaktet för den nya källartrappan.

1. Kompakt sandig lera med enstaka nedtrampade tegelbitar. Innehöll även tegelkross, bränd lera, träkol, småsten samt träfärgning. Överytan tydligt ojämn efter en borttagen stenläggning. Lagret påträffades på ett djup av 0,40 m.
2. Område med träfärgning efter någon form av byggnadsdetalj, kanske en träbjälke.
3. Stenar som ingår i en byggnadskonstruktion. Det kan röra sig om syllstenar eller del av ett spisröse.
4. Fyllning i nedgrävning.
- 5 Område med svåra rotskador.
6. Trärester efter någon form av byggnadsdetalj, kanske en träbjälke.

2019

2019:1 Kv Gästis 8, Dalby socken, fornlämning 40:1, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2017. Ivan Balic.